

NOVINKY ZAHRANIČNÍ KNIHOVNICKÉ LITERATURY

1. ALLEN, Megan aj.

Patron-focused services in three US libraries : collaborative interlibrary loan, collection development and acquisitions

[Propojení služeb zaměřených na stálé žadatele ve třech amerických knihovnách : spolupráce oddělení meziknihovnických výpůjčních služeb, budování fondů a akvizice].

Interlending Document Supply. 2003, vol. 31, č. 2 (2003), s. 138–141. Lit. 4. ISSN: 0264-1615.

Příspěvek popisuje snahy o zefektivnění modelu realizace meziknihovnických výpůjčních služeb v rámci tří amerických knihovnických institucí. První z nich je Thomas Crane Public Library (<http://thomascranelibrary.org/>, TCPL), středně velká veřejná knihovna v Quincy ve státě Massachusetts, která zároveň slouží jako regionální centrum MVS v rámci iniciativy SouthEastern Massachusetts Regional Library System (SEMLS, <http://www.semls.org/>), jež sdružuje 362 spolupracujících knihoven. Za období 2001/2002 bylo v TCPL realizováno 8300 požadavků na MVS od 82 členských knihoven. Pokud je požadovaný titul nový nebo jej žádná dostupná knihovna nevládní, akviziční oddělení knihovny má za úkol titul v co nejkratší době za co nejnižší cenu zakoupit (zpravidla prostřednictvím zdrojů typu Amazon.com) a ihned poskytnout pro účely MVS. Takový dokument zpravidla ani neprojde zpracováním. Když se dokument vrátí, akviziční oddělení se rozhodne, zda jej zařadí do fondu. Knihovny Purdue University v Indianě (<http://www.purdue.edu/>) poskytují služby asi 40 000 uživatelům. Oddělení pro MVS na základě informací spolupracujících knihoven vypracovalo seznam často žádaných druhů dokumentů. S jeho pomocí se pak rozhoduje, které publikace mají být zakoupeny spíše než vypůjčeny. Získaná kniha je dána k dispozici účastnickým knihovnám systému MVS obdobným způsobem jako v TCPL. Knihovny fungující v rámci University of Wisconsin – Madison (<http://www.wisc.edu/>) navštěvuje cca 60 000 uživatelů. Memorial Library zaměřená na humanitní a společenské vědy (<http://memorial.library.wisc.edu/>) zde iniciuje projekt ILL/Rush Acquisitions. Pokud není požadovaná knihovna k dispozici v pěti oslovených knihovnách, je knihovnou zakoupena. V článku jsou u všech tří institucí uvedeny podrobné statistické údaje o výpůjčkách v rámci MVS.

2. ARNOLD, Werner

Bürgertum und mäzenatische Entwicklung im 19. und frühen 20. Jahrhundert in Deutschland

[Občanská společnost a vývoj mecenášství v Německu v 19. a na počátku 20. století].

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. 2002, vol. 49, č. 1, s. 18–25. Lit. a pozn. 59. ISSN: 0044-2380.

Text byl přednesen na německo-britském semináři věnovaném tématu „Mecenášství pro knihovny“, který byl uspořádán v říjnu 2001 v Knihovně vévody Augusta (Herzog August Bibliothek) ve Wolfenbüttelu. Mecenášství bylo v Německu od 19. století rozšířeným rysem tehdejší občanské společnosti. Tato skutečnost měla své kořeny jak v německém osvícenství, tak ve významné roli měst, a to především těch, která byla tradičně řízena vlastní samosprávou (jako příklad je uváděn Frankfurt n. M.). Podporování kulturního vývoje umožňovalo měšťanstvu ovlivňovat vývoj kulturních institucí a tím formovat uvědomování sebe sama jako společenské vrstvy i města jako celku. Rozsah sponzorování knihoven nedosáhl sice takových rozměrů jako mecenášství ve výtvarném umění nebo jako sociální charita,

soukromé fundace nových veřejných knihoven byly proto i v Německu jen ojedinělé. Přesto však množství knižních i finančních darů od soukromých mecenášů umožnilo řadě knihoven dobré fungování a jejich zdařilý vývoj v ústřední instituce vyjadřující identitu dané lokality. Motivace dárců byly různé, od filantropie a touhy po zachování památky a snahy o společenskou integraci a uznání, až po pragmatické úsilí o zachování vlivu na činnost a vývoj těchto institucí, nebo po snahu o ovlivňování ideologického vývoje. Ve většině německých měst hrála v mecenášství kultury i knihoven značnou roli židovská komunita. Té byl vždy blízký hermeneutický model interdisciplinarity a v jeho duchu se knihovny vyvíjely v úzkém spojení s vědeckým výzkumem na nově zakládaných univerzitách a ve výzkumných ústavech. Díky nadnárodním kontaktům bohatých mecenášů se záhy vytvořila rozsáhlá internacionální síť, která velkoryse podporovala činnost těchto institucí, a to především z hlediska svých kulturních a vědeckých zájmů – odhlédnout však nelze ani od cílů ekonomických. Na počátku 20. století se mecenášství stávalo spíše sponzorováním ve smyslu, jak jej chápeme dnes, kdy sponzoři si další osudy svých finančních příspěvků chtějí pojistit jistým vlivem na vývoj sponzorovaných institucí. Hospodářské těžkosti po první světové válce znamenaly pro řadu kulturních nadací ztrátu finančních prostředků, pronásledování židovských mecenášů nacistickým režimem dokončilo dílo zkázy. Po druhé světové válce byly sice některé nadace opět obnoveny, svého významu však již nedosáhly.

3. BADOR, Pascal; BEN ROMDHANE, Mohamed; LAFOUGE, Thierry **European Pharmaceutical Journals: Relationship between Demand and Indexation – The Example of the Main French Document Supplier = Les périodiques pharmaceutiques européens : relations entre demande et signalement – l'exemple du principal fournisseur de documents français**

[Evropské farmaceutické časopisy : vztah mezi poptávkou a indexováním – příklad hlavního francouzského dodavatele dokumentů].

Canadian Journal of Information and Library Science. 2002/2003, vol. 27, č. 2, s. 33–55. Pozn. 2, lit. 9, 1 tab. v příl. ISSN: 1195-096X.

V oboru farmacie jsou odborné časopisy základním prostředkem zpřístupňování vědeckých informací. Přístup k nim je většinou umožněn prostřednictvím předplatného. Vzhledem k jejich množství není možné předplatit si všechny tituly. Tuto situaci ve Francii řeší různé instituce umožňující dodávání dokumentů, ať už jsou to informační centra, univerzitní knihovny nebo Institut vědeckých a technických informací INIST (Institut de l'Information Scientifique et Technique, http://www.inist.fr/index_en.php), který je součástí francouzského Národního centra vědeckého výzkumu CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique, <http://www.cnrs.fr/>). Příspěvek popisuje, jakým způsobem tato instituce zpřístupňuje evropské farmaceutické časopisy. Studie byla provedena na vybraném vzorku 289 časopisů. Dále bylo zvoleno šest nejvíce využívaných oborových bibliografických databází – Index Medicus/Medline, Excerpta Medica/Embase, International Pharmaceutical Abstracts/IPA, Chemical Abstracts, Biological Abstracts/Biosis a multidisciplinární Current Contents. Na základě těchto zdrojů byly analyzovány počet objednávek článků v letech 1996–1999, struktura žadatelů atd. s cílem zjistit, jaké jsou vztahy mezi těmito objednávkami a vlivem (výšší impact factoru) příslušných časopisů v rámci vědecké komunity. Bylo zjištěno, že 70 % uživatelů těchto služeb tvoří velké společnosti (např. INSERM, CNRS), že všechny tituly

indexované ve zdrojích vytvářených ISI (Institute for Scientific Information) jsou objednávány v rámci INIST-CNRS. Jedním takovým zdrojem je např. databáze citačních analýz Journal Citation Reports. Na jejím příkladu autor ukazuje, že existuje přímá úměrnost mezi výší citačního indexu časopisu a počtem objednávek v rámci INIST-CNRS. Výsledky studie jsou doplněnou řadou statistik a grafů.

4. BĄKOWSKA, Ewa

Legal Deposit in Poland: Law and Practice

[Povinný výtisk v Polsku : zákon a praxe].

Slavic and East European Information Resources. 2002, vol. 3, č. 1, s. 3–19. Lit. a pozn. 23. ISSN:1522-8886.

Počátky povinného výtisku v Polsku jsou úzce spjaty s historií knihovny Załuských ve Varšavě. Již v roce 1780 zajistil Sejm svým usnesením této nejstarší polské veřejné knihovně povinný výtisk ze všech částí země. V době Polské lidové republiky (1945–1989) potřebovalo každé tištěné dílo povolení k šíření, které mu bylo uděleno na základě kopií předkládaných Národní knihovně ve Varšavě. Tím jen relativně malé procento tištěné produkce uniklo kontrole Národní knihovny. Změnu situace přinesl pád komunistického režimu, po kterém následovala publikační exploze. Spousta lidí, kteří se nově začali věnovat knižní produkci, si pravděpodobně vůbec neuvědomuje, jaké povinnosti jim ze zákona o povinném výtisku plynou, někteří jej dokonce považují za pozůstatek předešlého režimu. Co se týče legislativy, až do února roku 1997 platil zákon o povinném výtisku z roku 1968, pak vešel v platnost zákon ze dne 7. listopadu 1996 o povinných knihovních výtiscích. Velký problém pro knihovny i vydavatele představuje počet odevzdávaných výtisků. Kromě dvou kopií do varšavské Národní a krakovské Jagellonské knihovny je nutno odevzdat po jedné kopii do každé z devíti univerzitních knihoven, do tří provinčních veřejných knihoven a do Slezské knihovny v Katovicích. Knihovny si stěžovaly, že musí zpracovávat a uchovávat velké množství dokumentů, jež často vůbec nezapadají do profilu jejich fondu. To bylo vyřešeno nařízením, které umožňuje nevyhovující dokument převést jakékoli veřejné knihovně, která o něj projeví zájem. Na druhé straně počet osmnácti výtisků odevzdaných zdarma představuje pro vydavatele velkou finanční zátěž. Navíc je musí odevzdat do pěti dní Národní knihovně a do čtrnácti dní ostatním knihovnám. Vydavatelé navrhují, aby se odevzdávalo pouze po dvou výtiscích do Národní a Jagellonské knihovny, případně aby si hodnotu odevzdávaných výtisků mohli odečíst z daňového základu. Kromě přehledu vývoje právní reglementace povinného výtisku v Polsku článek přináší cenné údaje dokumentující vývoj polského knižního trhu v uplynulých desetiletích, informace o státní statistice dokumentové produkce a o souvisejících řadách národní bibliografie. Popisuje také opatření přijatá v oblasti DPH s cílem zajistit vyšší míru registrace ISBN a ISSN v případě domácí produkce a zlepšení v poskytování povinných výtisků (akt registrace titulu v systému ISSN nebo ISBN zakládá nárok na osvobození od taxy DPH; tímto opatřením se např. zlepšil výběr povinných výtisků až o 20 %, opatření má však i některé negativní dopady).

5. BOND, Trevor James

Streaming audio from African-American oral history collections

[Streamingový přenos zvukových kolekcí historických afroamerických nahrávek orálních projevů]. *OCLC Systems and Services : International digital library perspectives*. 2004, vol. 20, č. 1, s. 15–23. Pozn. a lit. 14, il. ISSN: 1065-075X.

Příspěvek je uveden krátkým pohledem do historie projektu MASC (Manuscripts, Archives, and Special Collections – <http://www.wsulibs.wsu.edu/holland/masc/masc.htm>), který byl zahájen v roce 1999 v knihovně Washingtonské státní univerzity (Washington State University – WSU) ve Vancouveru. Původně byly digitalizovány pouze rozsáhlé kolekce obrázků, map, textů a některých rukopisů. Digitální kolekce mohla být o audio a video obohacena díky grantu, který poskytl Institute of Museum and Library Services (IMLS). Řešitelé projektu si kladli za cíl vytvořit on-line databázi obsahující historické dokumenty (včetně etnicky zaměřených dokumentů) tří států (Oregon, Washington a Idaho), a také studijní centrum. MASC jako spoluřešitel projektu navrhl digitalizaci dvou afroamerických sbírek. První, „Black Oral History Interviews“, představuje 51 rozhovorů týkajících se zkušeností černých osadníků, pracovních příležitostí, afroamerické politiky apod. (<http://www.wsulibs.wsu.edu/holland/masc/xblackoralhistory.html>). Druhá kolekce, „Civil Rights Interviews“, obsahuje pouze 8 rozhovorů, které se týkají občanských práv v 60. letech 20. století (<http://www.wsulibs.wsu.edu/holland/masc/xcivilrights.html>). Samotný proces digitalizace analogových zvukových nahrávek sestával ze tří hlavních kroků: převod analogového magnetofonového pásku do digitálního formátu wav, editace wav souboru a zakódování wav formátu do RealAudio (rm) souboru, aby nahrávky mohly být uživatelům zpřístupněny přes RealSystem Server 8 na WSU. V kapitole zabývající se zásadními kroky digitalizace jsou stručně popsány především softwarové nástroje, které byly využity. Autoři projektu byli překvapeni, že realizace projektu nebyla příliš náročná ani drahá. Hlavním důvodem výběru RealSystem Server 8 byl fakt, že tento software už byl na WSU využíván pro multimediální výukové kurzy. Přesto má RealSystem i další výhody: dokáže přenášet extrémně objemné soubory, mnoho uživatelů už má zkušenosti s RealAudio formátem, software pracuje se širokou škálou formátů včetně mp3 a videa atd. Důležitou fází projektu byla katalogizace digitálních zvukových souborů, vytvoření metadat a vývoj uživatelsky příjemného prostředí pro vyhledávání a prohlížení digitálních kolekcí. Historické verbální sbírky na magnetofonových páscích byly tak díky digitalizaci zachráněny „za pět minut dvanáct“.

6. CASE, Beau David

It Is Easy to Say „Welcome“ But Hard to Say „Go Away“ : The History of Management at Moldovan Libraries

[Je snadné říci „Vítejte“, ale těžké „Odejděte“].

Slavic and East European Information Resources. 2002, vol. 3, č. 1, s. 39–57. Lit. a pozn. 45. ISSN: 1522-8886.

Moldávie patří mezi nejchudší evropské země, což samozřejmě nepříznivě působí i na moldavské knihovny. Vedle nedostatku financí se jednotlivé instituce potýkají také s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků. Je zde stále patrný bývalý vliv Sovětského svazu. Zákony, které dříve dobře plnily svůj účel, ztrácejí na svém významu a působí spíše proti knihovnám. Stále přetrvává nepraktické centralizované řízení, stále se používá detailní roční plánování a jsou

sestavovány zbytečné statistiky. Po roce 1989 sice začala intenzivní spolupráce mezi knihovnami západoevropských zemí a knihovnami zemí bývalého komunistického bloku, ovšem Moldávie jako by zůstala díky své bezvýznamnosti, co se týče územní polohy a ekonomické situace, zapomenuta. Moldavští knihovníci a instituce tak musí hledat pomoc vlastními silami. Díky Sorosově nadaci jsou knihovníci vysíláni na významné mezinárodní konference, na různé workshopy a na stáže do zahraničních knihoven, kde čerpají inspiraci a učí se modernímu managementu. Na druhou stranu jsou do země zváni zahraniční odborníci, kteří pořádají kurzy a přednášky na různá témata. V Národní knihovně bylo zřízeno Výukové centrum pro knihovníky, ve kterém je zvyšována odbornost pracovníků knihoven. Moldavští knihovníci jsou otevření předávaným zkušenostem a myšlenkám ze zahraničí, hodnotí je, adaptují a zavádějí do vlastních institucí. Konkrétní změny v řízení autor uvádí na příkladu čtyř velkých moldavských knihoven, u kterých stručně popisuje i jejich vývoj, funkce, strukturu atd.: Národní knihovny republiky Moldávie (Biblioteca Nationala a Republicii Moldova), Národní dětské knihovny (Biblioteca pentru Copii „Ion Creanga“ a Republicii Moldova), městské knihovny v Chişinau (Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Haşdeu“) a knihovny Moldavské nezávislé mezinárodní univerzity (Biblioteca Universitatii Internationale din Moldova, ULIM).

7. COWARD, Andrew; SALINGAROS, Nikos A.

The information architecture of cities

[Informační architektura měst].

Journal of Information Science. 2004, vol. 30, č. 2, s. 107–118. ISSN: 0165-5515.

Urbanistickou strukturu města lze přirovnat k architektuře systémů. Dochází zde, podobně jako v informačním systému, k výměně, zpracování a transformaci informací, s pozitivními i negativními výsledky a doprovodnými jevy (např. kriminalita). Základním kritériem úspěšnosti fungování městského systému je množství energie vynaložené k získání potřebné informace. Současný urbanismus svým pojetím města nemalou měrou přispívá k nárůstu množství vynakládané energie. Současné urbanistické koncepce dělí město na zóny nákupních center, business centra obklopená rozlehlými parkovišti, zóny bydlení apod. Výsledkem takového přístupu je nekoherentní, roztříštěná a nefunkční struktura města, vyžadující od svých uživatelů – obyvatel, aby vynakládali v běžném životě ve městě stále větší množství energie. Takto pojatá centra již neparticipují na funkční provázanosti města, ale stávají se parazitickými. Dalším rysem současného budování a rozvoje měst je důraz na vizuální, geometrický aspekt, který upřednostňuje architektonickou komplexnost vzhledu města a který zcela pomíjí město jako živý, fungující organismus, sestávající ze vzájemně provázaných procesů. Při plánování a rozvoji měst zde podobně jako při budování informačních sítí stojí dva základní principy: centrální a decentralizovaný (modulární) se všemi jejich přednostmi a nevýhodami. Princip modularity, převzatý z architektury informačních systémů, umožňuje budovat městské systémy tak, aby při vyřazení či zániku funkčnosti jedné městské oblasti nedošlo k narušení funkcí ostatních oblastí. Funkcionalita pak spočívá v optimalizaci výměny informací – pohyb obyvatel, zboží, osobní kontakty, telekomunikace a vizuální dojmy. Úspěšnost a životaschopnost města závisí především na tom, do jaké míry je informační architektura města schopná reagovat na změněné podmínky.

8. CULLHED, Per

The Linköping Library Fire

[Požár knihovny v Linköpingu].

International Preservation News. 2003, č. 31, s. 4–9. Souběž. text v angl. a franc.

ISSN: 0890-4960.

Požár v Městské knihovně v Linköpingu (Švédsko) a odstraňování jeho následků. K požáru došlo 20. listopadu 1996, kdy se v konferenčním sále Městské knihovny sešlo na 400 účastníků každoroční charitativní akce. Ta byla ve 23:08 přerušena požárním poplachem. Požár trval celý následující den. Oheň byl založen úmyslně, a to v kanceláři imigračního úřadu, kterou správa města umístila do druhého patra budovy knihovny. Tento úřad byl předtím již několikrát napaden. Účastníci akce požár ve zdraví přežili, požár však zcela zničil kolem 150 000 knihovních jednotek včetně periodik a audiovizuálních dokumentů. Nejstarší a nejzákladnější sbírka, skladovaná v bezpečných sklepních prostorách, byla naštěstí zachráněna. Úplně zničen byl katalog na mikrofiších, který obsahoval 300–400 tisíc záznamů a od něhož nebyla pořízena žádná kopie. Vážně poškozeny byly dvě sbírky vystavované ve vitrinách. Jednalo se přibližně o 1000 dokumentů z 18. století, poničeny byly převážně originální obaly. Oheň se dotkl též sbírky portrétů a předmětů muzeální povahy. Mnoho dokumentů bylo promočeno vodou. Zachován byl on-line katalog, dle něhož bylo možno poměrně přesně identifikovat množství škod a který se stal základem pro budování nového fondu. Celá budova původní knihovny byla vyklizena a zachráněné dokumenty byly převezeny do Univerzitní knihovny v Uppsale. Poškozené knihy byly restaurovány v její restaurátorské dílně. Mokrě dokumenty byly zmrazeny a následně vysušeny procesem sublimace. Několik let probíhala rekatalogizace (obnovený on-line katalog stál více než 3 miliony eur). Budova nové knihovny zahájila provoz v roce 2000. V tomto objektu jsou uskladněny archivy města a umístěno městské informační středisko. Autor poukazuje na rizika spojená s multifunkčností budovy v souvislosti s nedávnými událostmi. V tomto smyslu hovoří též o dvojí funkci knihovny: depozitní a kulturně-informační. Text článku je dostupný na <http://www.ifla.org/VI/4/ipn.html>.

9. GATENBY, Janifer

Inter-library loans and document delivery via EUCAT : a new PICA/OCLC initiative

[Meziknihovní výpůjční služby a dodávání dokumentů prostřednictvím služby EUCAT : nová iniciativa PICA/OCLC].

Interlending Document Supply. 2003, vol. 31, č. 2, s. 123–129. Lit. 6, v příl. glosář.

ISSN: 0264-1615.

Příspěvek shrnuje problematiku role souborných katalogů v meziknihovních výpůjčních službách a popisuje, jak se tato role mění v souvislosti se zavedením služby elektronického dodávání dokumentů. Tradiční úlohou souborných katalogů je zpřístupnění fondů knihovny co nejširšímu okruhu uživatelů, sdílená katalogizace a omezení duplicit, tedy efektivní využití rozpočtu na nákup literatury. Souborné katalogy se vyvinuly v autoritní zdroje a jako takové mohou být využity pro statistické analýzy publikací a fondů regionálních knihoven, dokonce i pro tzv. „dolování (dobývání) dat“ (data mining). Meziknihovní výpůjční služby už neumožňují jen vypůjčení knihy, ale také zaslání fyzické kopie či přístup ke kopii elektronické. Zajímavý je i fakt, že meziknihovní výpůjční služba je zčásti přístupná přímo uživatelům a knihovník už neplní ve

všech případech roli zprostředkovatele. Obecně můžeme říci, že sbírky knihoven jsou hybridní a uživatelé se z fyzických mění na virtuální. Souborné katalogy mohou za určitých podmínek hrát důležitou roli v přístupu k elektronickým dokumentům a v jejich dodávání. Např. v roce 1999 představila společnost PICA/OCLC (<http://oclc.pica.org>) uživatelům nizozemského souborného katalogu (Nederlandse Centrale Catalogus – NCC) vyhledávací službu PiCarta (<http://picarta.pica.nl/login>). Uživatelé jsou především univerzitní studenti a učitelé. Webově založené služby umožňují uživatelům přímý přístup do souborného katalogu v kombinaci s přístupem do obsahů, abstraktů a plných textů. Z grafu představujícího vývoj meziknihovních výpůjčních služeb nizozemského souborného katalogu v letech 2000–2002 je zřejmé, že počet žádostí o papírové kopie a klasickou meziknihovni výpůjční službu neklesá, ale naopak stoupá. Role souborných katalogů pro dodávání dokumentů je tedy nesporně velká. Vyhledávací systém PiCarta využívá panevropský souborný katalog EUCAT sdružující několik národních souborných katalogů (NCC, GBV, ZDB atd.). Jednotlivé knihovny (knihovní uzly) sdílejí bibliografické, autoritní a knihovní adresáře, ale každá knihovna je zodpovědná za své jednotky, linky a obsah. Do souborného katalogu jsou neustále doplňovány záznamy, pracuje se na vzájemném propojování již zkatalogizovaných dokumentů a přidávají se linky elektronických dokumentů pomocí URL, URI nebo openURL. Linky mimo souborné katalogy jsou získávány např. z webových stránek knihkupectví, ze jmenných autorit k biografickým, bibliografickým a fotografickým a předmětového třídění k encyklopedickým heslům. Vzájemné propojení knihovních uzlů je v kompetenci WorldCat a EUCAT, komunikačním protokolem je Z39.50. ZING/SRU (search/retrieval URL service) zajišťuje služby s přidanou hodnotou, např. když uživatel vyhledává nějaký dokument, systém nejdříve prohledá katalog jeho „domovské“ knihovny, teprve při neúspěšném vyhledávání prochází další knihovny, aniž by se uživatel musel dotazovat znovu. EUCAT je zodpovědný za údržbu a vytváření centrálního indexu evropských souborných katalogů, které dále odkazují na souborné katalogy pro meziknihovni výpůjční služby.

10. HOLLENDER, Ulrike

„HIST 2003 – Geschichte und neue Medien“

[HIST 2003 – Dějiny a nová média].

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. 2003, vol. 50, č. 5, s. 269–272. Pozn. 5. ISSN: 0044-2380.

Zpráva o konferenci „Geschichte und neue Medien“ pořádané v dubnu roku 2003 na Humboldtově univerzitě v Berlíně vysoce hodnotí, že se pořadatelům – společnosti Clio-Online – podařilo zaujmout jak historiky a pracovníky paměťových institucí, tak zaměstnance vydavatelství, správce serverů a počítačových center i odborníky z oblasti informatiky, tedy producenty i konzumenty nových médií, reflektuje však zásadní problém, který z jednání konference vyplynul, a tím je v jazykově německých zemích značná roztříštěnost jednotlivých projektů. Na příkladu vyhledávání konkrétního pojmu v několika vyhledávacích dokládá, jak se jednotlivé databáze na jedné straně překrývají a naopak, jakou měrou jsou neúplné. Vzhledem ke svým omezeným technickým možnostem (používání více zdrojů současně, nekompletní zpřístupnění odborných periodik on-line) podávají informace jen z drobného výseku skutečnosti. Autorka dále informuje o vzniku nových projektů, které usilují o větší provázanost všech dostupných zdrojů a upozorňuje na některá jejich úskalí. Jedním z nich je projekt BAMportal (www.bamportal.de), který zpřístupňuje digitalizované katalogy několika knihoven, muzeí a archivů. Jeho

virtuální prostředí je však ovlivněno odlišnostmi ve zpracování značně různorodého materiálu. Určitý pokrok v této věci zaznamenal právě začínající projekt, který usiluje o on-line zpřístupnění archivů v severním Porýní-Vestfálsku. Autorka zdůrazňuje, že ze strany oficiálních institucí chybí na internetu ještě mnohé: postrádá například kompletní soupis všech německých archivů, naději na zlepšení spatřuje v plánovaném projektu Zemského archivu na zpřístupnění všech fondů na síti, začleněném do vládního programu „E-Government“. Sice vyjadřuje výhrady k pomalosti práce knihoven v některých oblastech (například pro výstřižkové služby je zatím rychlost soukromých firem bez konkurence), avšak je si vědoma toho, že knihovny preferují jiné úlohy.

11. HOYER, Rüdiger

Die Bibliothek des Zentralinstituts für Kunstgeschichte in München

[Knihovna Ústředního institutu pro dějiny umění v Mnichově].

Bibliotheksforum Bayern. 2003, vol. 31, č. 1, s. 26–70. Pozn. 64, 14 il., lit. 17.

ISSN: 0340-000X.

Knihovna Ústředního institutu pro dějiny umění (Bibliothek des Zentralinstituts für Kunstgeschichte – dále jen ZI), který sídlí v Mnichově, patří v evropském měřítku k nejrozsáhlejším a nejvýznamnějším odborným knihovnám, zaměřeným na tuto tematiku. Má mezi odbornými knihovnami mimořádné postavení a má za sebou i pozoruhodný vývoj. Postavení ZI jako neuniverzitního výzkumného pracoviště souvisí s okolnostmi jeho vzniku. Institut sídlí spolu s několika dalšími institucemi v budově bývalé ústřední správy NSDAP a jeho počátky souvisely s činností Central Art Collecting Point, tedy s institucí založenou po válce americkou vojenskou správou pro shromažďování, identifikaci a navrácení uměleckých památek zcizených Němci. Ústřední prostor pompézní budovy sloužil jako knihovna již v době svého vzniku, počáteční základy fondu proto obsahovaly uměnovědnou literaturu shromážděnou pro účely stranických projektů i nacistických bossů, později rovněž jejich soukromé knihovny a obsáhlé knižní sbírky ukořistěné na dobytých územích. Již první ředitel knihovny – Otto Lehmann-Brockhaus – patřil k předním odborníkům světového věhlasu, stejně jako jeho další nástupci, a tato skutečnost měla na činnost knihovny rozhodující vliv. Její poválečné počátky však byly velmi obtížné, trpěla především nedostatkem prostoru. V době svého otevření r. 1949 zahrnovala 30 000 svazků, vlivem aktivní akviziční politiky dosáhl počet svazků v r. 1961 již čísla 83 900, v současnosti počet jejích svazků přesáhl již 400 000. Do šedesátých let se zaměřovala především na oblast francouzskou a španělskou, uživatelům nabízela volný výběr se systematickým stavěním knih, článkovou katalogizaci a důkladné věcné zpracování. Šedesátá léta přinesla řadu novinek: především první úvahy o automatizovaném zpracování a zapojení do projektu vzájemné spolupráce knihoven obdobných institucí ve Florencii, Kolíně, Norimberku a Římě. V rámci spolupráce bylo stanoveno, že těžiště zájmu knihovny ZI budou následující: uměnovědná teorie a dějiny oboru, francouzské umění, umění a uměnovědná literatura z východní a jižní Evropy. O automatizaci zpracování se sice začalo uvažovat již r. 1964, avšak důraz byl dlouho kladen na kvalitní zpracování listkových katalogů, které byly v letech 1982–1985 a 1991 publikovány rovněž na mikrofiších. Intenzivněji práce na automatizaci pokračovaly od devadesátých let, kdy knihovna ZI začala úzce kooperovat s obdobnými knihovnami ve Florencii a v Římě, s nimiž se dělí o práce na věcné katalogizaci a na katalogizaci článků. Katalog obsahoval počátkem roku 2003 celkem 514 000 anotací, od r. 1998 je přístupný rovněž na internetu (www.kubikat.org). Kromě toho knihovna od r. 2002 zavedla možnost zaslání obrazových dokumentů v elektronické

podobě. V závěru článku jsou v přehledu nejdůležitější údaje o knihovně ZI a o její činnosti: rozsah fondu, počet uživatelů, otvírací doba, podmínky pro uživatele, přístupnost literatury a přehled katalogů v jejich klasické, internetové a elektronické podobě. Připojeni jsou rovněž citace bibliografií a výběr literatury.

12. JIMERSON, Randall

The future of archives and manuscripts

[Budoucnost archivů a rukopisů].

OCLC Systems and Services : International Digital Library Perspectives. 2004, vol. 20, č. 1, s. 11–14. ISSN: 1065-075X.

Archivnictví v současné době čelí mnoha výzvám, k nimž patří především digitalizace, nové technologie, přehodnocení profese archivářů, spolupráce s dalšími informačními obory, zpřístupňování záznamů i zlepšení pohledu veřejnosti na archivnictví obecně. Příspěvek je zaměřen na současné problémy a budoucí směr vývoje archivů. Autor příspěvku je osobou vysoce povolanou hodnotit a předpovídat vývoj archivnictví, neboť má 28letou praxi archiváře a je místopředsedou Společnosti amerických archivářů (Society of American Archivists – SAA). SAA byla založena v roce 1936. V téže roce byly formulovány dvě důležité úlohy archivnictví: shromažďovat právní, administrativní a historické dokumenty institucí a uchovávat písemné kulturní dědictví a sociální paměť. Vzhledem k neustále stoupajícímu počtu elektronických dokumentů komerční, vládní i osobní povahy jsou archiváři nuceni vyvíjet nové strategie pro jejich archivaci a spolupracovat s informačními profesionály a techniky. Tradiční pojetí archiváře jako nezávislé osoby pečující o pravost, nezaujatost a hodnověrnost záznamů se posouvá do roviny aktivního prostředníka mezi archivem a uživatelem. Tato nová role předpokládá celoživotní vzdělávání. SAA na svých webových stránkách zpřístupňuje informace o možnostech dalšího vzdělávání (<http://www.archivists.org/prof-education/index.asp>) a také odkazuje na četné státní, regionální a lokální asociace archivů, z nichž většina pořádá oborové workshopy a konference (<http://www.archivists.org/assoc-orgs/directory/index.asp>). SAA podporuje vzdělávání archivářů i vydáváním odborného časopisu *The American Archivist* a soupisu manuálů, monografií a zpráv amerických vydavatelů.

13. JULIEN, Heidi

Faculty – Librarian Relationships in the Information Literacy Context : A Content Analysis of Librarians' Expressed Attitudes and Experiences = Les relations des bibliothécaires universitaires dans le contexte des connaissances informationnelles : une analyse du contenu du comportement et des expériences

[Vztah mezi univerzitními pedagogy a knihovníky v kontextu informační vzdelanosti: obsahová analýza postojů a zkušeností knihovníků].

Canadian Journal of Information and Library Science. 2002/2003, vol. 27, č. 9, s. 65–87. Lit. 42. ISSN: 1195-096X.

Informační gramotnost či vzdělanost (Information Literacy – LI), literatura o ní a vztah vysokoškolských pedagogů a knihovníků. Vyšší vzdělávací instituce, knihovníci a vyučující na fakultách nabízejí studentům podporu, aby jim pomohli zvolit tu nejsprávnější strategii k dokon-

čení studijních prací. Jakkoli je složité v mnohých institucích upevňování vztahů a často jsou tyto vztahy napjaté špatným vnímáním individuálních rozdílností pracovních rolí, přesto se ale doplňují. Literatura týkající se tématu knihoven a informačních studií (Library and Information Studies – LIS), a speciálně trendů bibliografické výuky a informační gramotnosti, má již dlouhou tradici. Knihovníci a studenti LIS zkoumali jak teoretické, tak profesionální poznatky při vedení jednotlivců ve využívání informačních pramenů, design úspěšného vyhledávacího knihovnického projektu a vývoj informačních strategií pro celoživotní vzdělávání. Literatura LIS v posledních několika dekádách zkoumala IL z několika rozdílných bodů. Profesionální literatura nabízí množství „how-to“ článků obsahující efektivní instrukční strategie pro různé části populace (např. pro seniory ve veřejných knihovnách, děti ve školních knihovnách, studenty v akademických zařízeních). Jedno z nejdiskutovanějších témat v IL literatuře je zkušenostní rozdělení mezi členy fakulty a akademickými knihovníky. Ačkoli jsou obě skupiny zainteresovány, v případě sledování stejných cílů je zde mnoho rozdílných bodů, které ovlivňují vztahy mezi fakultou a knihovnou. V těchto diskusích jsou knihovníci stavěni do podpůrné role ke škole, jako individualisté, jejichž základním záměrem je nabídnout pomoc (podporu) pro studijní aktivity. Fakulty jsou primárně chápány jako učitelé, kteří tvoří studijní plán pro své studenty.

14. LASHLEY, Beverley

Cooperative Disaster Planning for Libraries : a Model

[Model kooperativního krizového plánu pro knihovny].

International Preservation News. 2003, č. 31, s. 26–33. ISSN: 0890-4960.

V polovině 80. let se začala knihovnická politika v USA soustředěněji zaměřovat na konzervaci a uchování dokumentů. V této souvislosti byla v r. 1984 ustanovena tzv. „Velká jedenáctka“ (Big Eleven, The Big 11). Jedná se o jedenáct vědeckých knihoven financovaných státem New York, které se měly společně zapojit do programu konzervace a ochrany sbírek. V rozmezí května až srpna 2003 proběhla studie zaměřující se na ochranu dokumentů a na stávající krizové plány knihoven Velké jedenáctky. Studie se zaměřila na sběr základních informací, na získání a analýzu krizových plánů zúčastněných knihoven, výpis profilace fondů, prohlídky skladovacích prostor a organizaci diskusních skupin jednajících o ochraně a konzervaci sbírek. Bylo nalezeno mnoho možností spolupráce v rámci prevence a boje proti katastrofám, např. sdílení zdrojů, informací a nápadů, společná organizace vzdělávání zaměstnanců apod. Na základě uvedené studie byla vytvořena koncepce kooperativního krizového plánu. Autorka uvádí osm etap, které je nutno úspěšně absolvovat, aby mohl být tento plán vytvořen. Každá instituce definuje svůj vlastní krizový plán. Každá instituce potvrdí, že má zájem investovat do programu kooperativního krizového plánu. V další etapě je nutno rozhodnout, jaká budou kritéria dalšího výběru participujících organizací. Dále budou určeny role a míra zodpovědnosti jednotlivých spolupracujících knihoven. V následujících etapách se definují společné cíle a podmínky spolupráce. Poté se vypracuje strategie obnovy. Plán je třeba průběžně hodnotit, přizpůsobovat a vylepšovat. Kooperativní krizový plán, na němž spolupracují vědecké knihovny státu New York, by měl zahrnovat většinu možných katastrof, a to počínaje prevencí až po strategii obnovy. Je hodnocen jako zajímavá inspirace pro další správní oblasti. Text článku je přístupný na <http://www.ifla.org/VI/4/ipn.html>.

15. LINE, Maurice B.

A matter of terminology : from ILL and DD to RDS

[Věc terminologie : od meziknihovních výpůjček a dodávání dokumentů k dodávání dokumentů na dálku].

Interlending Document Supply. 2003, vol. 31, č. 2, s. 147–148. ISSN: 0264-1615.

Příspěvek se zabývá vztahy mezi pojmy meziknihovní výpůjční služba (interlibrary lending, ILL), dodávání dokumentů (document delivery, DD) a poskytování dokumentů na dálku (remote document supply, RDS). V rámci MVS se jednalo zpravidla o cirkulaci knihovních jednotek nebo např. mikrofišů mezi knihovnami. Později sem začaly být zahrnovány i xerokopie. Časem došlo k vyčlenění služeb zahrnujících dodávky kopií dokumentů a vznikl pojem „document delivery“. Sem patří např. dodávání kopií článků, tištěných výstupů z bibliografickýchází atd. S rozvojem informačních technologií se tyto služby rozšířily o dodávání respektive zpřístupňování dokumentů v elektronické podobě. V současnosti jsou všechny výše uvedené typy služeb propojeny a lze je souhrnně označit jako poskytování dokumentů na dálku (RDS). Toto dodávání dokumentů lze dále kategorizovat z několika hledisek: na komerční a nekomerční, návratné a nevratné, v podobě papírových kopií a v elektronické podobě a určené pro jednotlivce nebo pro knihovny.

16. MYRBAKK, Gunhild Kristin

Preservation and Cold Storage – „Forever“? = Conservation et stockage au froid – une solution „pour l'éternité“?

[Konzervace chladem – řešení „na věčné časy“?].

International Preservation News. 2003, č. 30, s. 10–19. Souběž. text v angl. a franc. ISSN: 0890-4960.

Norský parlament odsouhlasil v roce 1988 plán vybudovat v horách na severu Norska depozitář národní knihovny, do něhož by bylo ukládáno vždy po jednom exempláři dokumentu získaného v rámci povinného výtisku. Na základě výzkumů ideálních podmínek, v nichž by byla maximálně prodloužena životnost skladovaných dokumentů, bylo rozhodnuto vyhloubit jeskyni, v níž bude udržována konstantní nízká teplota a malá relativní vlhkost vzduchu. Nakonec jsou sbírky umístěny na dvou různých místech. V jednom komplexu jsou uskladněny dokumenty získané na základě povinného výtisku a vzácné soukromé sbírky. Teplota je stabilizovaná na 8° C a relativní vlhkost vzduchu je regulována na 35 %. Druhý sklad, z bezpečnostních důvodů uschovaný hlouběji v horách, je vybudován pro filmy na nitrátových pásech. Zde je stálá teplota 6° C a relativní vlhkost vzduchu 45 %. V jeskyních jsou tedy archivovány originály dokumentů, zatímco veřejnosti jsou některé typy dokumentů přístupné pouze výběrově. Periodika jsou zprostředkována na mikrofilmu nebo prostřednictvím internetu. Staré fotografie jsou digitalizovány. Obsahy knih jsou kopírovány. Vypůjčit si knihu uskladněnou přímo v jeskyni je téměř nemožné. Jedním z důležitých problémů dlouhodobé konzervace je pro norské badatele určení priorit mezi obsahem a nosičem. Některé nosiče například nemají příliš dlouhou životnost a jejich užití je vázáno na techniku, která velmi rychle zastarává a postupně mizí. Přesto je obsah s typem nosiče úzce spjat a kopírováním obsahu na jiný typ nosiče vzniká zcela nové dílo. Základním úsilím je maximálně prodloužit životnost obsahu i nosiče každého uchovávaného dokumentu. Text článku je dostupný na <http://www.ifla.org/VI/4/ipn.html>.

17. RIDEOUT, Vanda

Digital Inequalities in Eastern Canada = Inégalités d'accès aux ressources numériques dans l'Est du Canada

[Nerovnost přístupu k elektronickým zdrojům na východě Kanady].

Canadian Journal of Information and Library Science. 2002/2003, vol. 27, č. 2, s. 3–31. Pozn. 11, lit. 50. ISSN: 1195-096X.

Tak jako v řadě jiných států, i v Kanadě existují různé úrovně přístupu k informačním a komunikačním technologiím. Příspěvek mapuje tyto úrovně a popisuje různé projekty a programy na zlepšení situace. Velký podíl na těchto podpůrných iniciativách má vláda, která v posledních letech vytvořila například konsorcium pro rozvoj vysokorychlostních sítí CANARIE (Canadian Network for the Advancement of Research in Industry and Education, <http://www.canarie.ca>). Jiný program, Connecting Canadians (<http://www.connect.gc.ca>), má za cíl rozšiřovat informační technologie do škol, knihoven a neziskových organizací. Již v 60. a 70. letech započaly snahy o vyrovnání rozdílů v přístupu k informačním technologiím v jednotlivých regionech. Tyto iniciativy byly řízeny zejména odborem (ministerstvem) pro regionální ekonomický růst (Department of Regional Economic Expansion, DREE). Byly realizovány výzkumy informační gramotnosti a dalších, například demografických faktorů. Tyto výzkumy měly za cíl vyhodnotit předpoklady pro rozvoj informačních technologií v příslušných regionech. Rovněž se využívají soukromé podpůrné iniciativy, jako je např. nadace Billa a Melindy Gatesových (Bill and Melinda Gates Foundation, <http://www.gatesfoundation.org/default.htm>). V příspěvku je podrobně popsána situace a snahy o její řešení v jednotlivých kanadských provinciích. Autor přibližuje projekty, jako např. vytváření komunitních sítí v provincii Newfoundland a Labrador, vládní projekt Connect NB Branché (New Brunswick's Community Access Network, <http://www.cnbb.nb.ca/>) či aktivity neziskové organizace Bay of Fundy Marine Resource Centre (BFMRC, <http://www.bfmrc.ns.ca/>).

18. SCHAFFNER, Bradley L.

Evaluating the Condition of Slavic Collections : Simple Steps to Identify If a Collection Is at Risk

[Hodnocení podmínek slovanských sbírek : Jednoduché kroky k vyhodnocení, je-li sbírka v nebezpečí].

Slavic and East European Information Resources. 2002, vol. 3, č. 2–3, s. 157–167. Lit. a pozn. 12, 1 dotazník v příl. ISSN: 1522-8886.

V historii byly slovanské publikace tištěny na nekvalitním papíře a nekvalitně vázány. Z tohoto důvodu rychleji podléhají zkáze. Málo kvalitní papír podobný novinovému je velmi kyselý a rychle se rozkládá. Pracovníci slovanské sekce Univerzity v Kansasu (<http://www.lib.ku.edu/slavic/>) spolu s odborníky na ochranu tisků vyvinuli přístroj k odhadu a zhodnocení stavu slovanských sbírek. Počáteční výsledky ukazují, že více než 17,4 3% ruských a sovětských publikací z kolekce Kansaské univerzity je téměř rozpadlých nebo by se rozpadly, pokud by byly používány. Situaci komplikuje problém, že některé knihovny ve střední a východní Evropě, nejčastěji v zemích bývalého Sovětského svazu, nevytvořily podmínky k ochraně dokumentů. Mnoho sbírek je uskladněno v budovách, kde jsou všeobecně špatné podmínky uskladnění (neadekvátní vytápění a chladicí systém, ale také například děravá střecha), odhaduje se, že 80 % ruských

a sovětských materiálů je tištěno na kyselém papíře. Zmapování problému je prvním krokem k vypracování rozsáhlého záchranného programu. V nejjednodušším pojetí jsou ohodnoceny náhodně vybrané knihy a specifikovány všeobecné podmínky a očekávaná životnost sbírky. Pokud je papír v pořádku, restaurování se týká nové vazby nebo opravy papíru a může být rychle provedeno. Pokud je papír kyselý, křehký nebo tenký, musí nastoupit jiné záchranné prostředky (odkyselení atd.). V podmínkách programu záchrany dokumentů by měl být zahrnut fyzický stav a podmínky dalšího uskladnění dokumentů sbírky. Byla vytvořena databáze dokumentů, které potřebují bezprostřední ošetření nebo další analýzy (databázi spravuje též knihovna Kansaské univerzity).

19. STUBLEY, Peter

Document Delivery Design : Systems for Users, not Users for Systems

[Schéma dodávání dokumentů: systémy pro uživatele, nikoli uživatelé pro systémy].

International Cataloguing and Bibliographic Control. 2003, vol. 32, č. 4, s. 68–72. Lit. 10. ISSN: 1011-8829.

Příspěvek popisuje, jakým způsobem je řešeno dodávání dokumentů (včetně MVS) zejména s ohledem na současný stav a perspektivy souborných katalogů ve Velké Británii a v Dánsku. V Británii vznikla studie zkoumající možnosti a využitelnost národního souborného katalogu UKNUC (National Union Catalogue for the UK, <http://www.uknuc.shef.ac.uk/>). Proběhlo dotazníkové šetření mezi potenciálními uživateli katalogu z řad vědců a doktorandů nejrůznějších oborů a vysokoškolských pedagogů. Cílem bylo zjistit, do jaké míry je souborný katalog ve své stávající podobě při běžném využívání schopen uspokojit jejich informační požadavky. V úvodu příspěvku jsou definovány základní předpoklady pro vytvoření fungujícího systému dodávání dokumentů, jako jsou existence materiální základny (vlastních knihovních fondů), možnost dokumenty v těchto fondech lokalizovat (k tomu slouží právě souborné katalogy), dostupnost místa jejich uložení atd. Dále jsou v základních rysech charakterizovány představy uživatelů o vlastnostech souborných katalogů – podoba uživatelského rozhraní, způsob prezentace výsledků vyhledávání, množství a charakter pokrývaných zdrojů atd. V tomto smyslu jsou definovány a porovnány klady a zápory UKNUC i dánského souborného katalogu (Danish Union Catalogue). Každá zmíněná uživatelská skupina měla možnost prezentovat konkrétní návrhy na zlepšení těchto služeb. V rámci studie bylo také provedeno porovnání architektury klasického a elektronického katalogu. Konkrétně byly porovnány reálná verze katalogu COPAC (<http://www.copac.ac.uk/>) a tři virtuální katalogy vzniklé jako součást britského programu eLib (<http://www.ukoln.ac.uk/services/elib/>): CAIRNS (<http://cairns.lib.gla.ac.uk/>), M25Link (<http://www.m25lib.ac.uk/M25link/>) a RIDING (<http://riding.hostedbyfdi.net/riding/>). V případě elektronických katalogů byla zaznamenána značná nepřesnost a neúplnost získaných výsledků a také často nevyhovující způsob jejich prezentace. U reálných katalogů se jeví jako problematická zejména obtížnost jejich aktualizace. V současné době také neexistuje uspokojivá možnost využívání těchto dvou druhů katalogů zároveň. V rámci snah o rozšiřování nabídky zdrojů bylo rovněž zjištěno, že některé elektronické katalogy jsou obtížně propojitelné s jinými. Příčiny jsou zejména technologického charakteru – omezená možnost implementace protokolu Z39.50 atd. Jako jedno z možných řešení je v závěru příspěvku zmiňováno využití protokolu ISO-ILL (Open Systems Interconnection Interlibrary Loan protocol, ISO 10160/1).

20. SULLIVAN, Helen

Slavic Bibliography Online : WebCT as a Resource for Online Instruction

[Slovanská bibliografie on-line : WebCT jako zdroj on-line instrukcí].

Slavic and East European Information Resources. 2002, vol. 3, č. 1, s. 21–33. Lit. a pozn. 10. ISSN: 1522-8886.

Oddělení Slovanských bibliograficko-informačních služeb v knihovně Illinoiské univerzity v Urbana-Champaign vytvořilo obecného průvodce slovanskou bibliografií s cílem shromáždit všeobecné informace k nalezení pomůcek a internetových zdrojů, které by pomohly uživatelům začít výzkum ve větším množství oblastí. Jako nástroj vyhledávání je zde použit WebCT. Jde o software manažerského kursu, který byl vytvořen v r. 1998 Murrayem Goldbergem na Univerzitě v Britské Kolumbii k přípravě kursů a k jejich zpřístupnění na webu. Tento program nabízí mnoho možností, například zahrnuje konferenční systém, on-line chat, organizaci skupinových projektů, vlastní hodnocení studenta, elektronickou poštu, rozvrh kursu, studentské domácí stránky a další. Jelikož Ruské a východoevropské centrum v Illinoiské univerzitě hostí každé léto Východoevropskou laboratoř, byla zde potřeba zřídit on-line navigaci pro studenty, která by jim představila širokou škálu pramenů dostupných ve sbírkách univerzitní knihovny. Zaměstnanci Slovanských bibliograficko-informačních služeb se rozhodli shromáždit základní knihovní zdroje pro Slovanská studia jak v elektronické, tak v papírové podobě. Tato pomůcka by měla pomoci studentům, aby se mohli ještě před příjezdem zorientovat a neztráceli čas.

21. TREHUB, Aaron

Building a World Bibliography of Slavic and East European Studies : ABSEES, EBSEES, and Beyond

[Budování světové bibliografie slovanských a východoevropských studií : ABSEES, EBSEES a dále].

Slavic and East European Information Resources. 2002, vol. 3, č. 2–3, s. 103–119. Lit. a pozn. 24. ISSN: 1522-8886.

Americká bibliografie slovanských a východoevropských studií (ABSEES, <http://www.library.uiuc.edu/absees/>) je vydávána od roku 1956 pod záštitou Amerického sdružení pro rozvoj slovanských studií (AAASS, <http://www.fas.harvard.edu/%7Eaaass/>), s podporou státu, Národní nadace pro humanitní vědy, Rady pro podporu mezinárodního výzkumu a výměny (IREX), a také Střediska pro ruská a východoevropská studia v Pittsburghu. Od roku 1991, kdy získala sídlo v knihovně Illinoiské univerzity v Urbana-Champaign, se začala vyvíjet on-line verze bibliografie. Už v listopadu 1992 byla zpřístupněna přes telnet. Zprvu sloužila pouze komunitě zabývající se slovanskými studiemi, později i širší akademické obci a veřejnosti. Na internetu je přístupná od roku 1995. Kvůli přerušení státní podpory byla tato služba v roce 1996 zpoplatněna. Mezi téměř stovku univerzit a odborných knihoven, které si ABSEES Online předplatily, patří i Národní knihovna ČR. Databáze obsahuje detailní bibliografické záznamy článků, knih, knižních kapitol, disertací a vybraných vládních dokumentů týkajících se východní Evropy, Ruska a bývalého Sovětského svazu a vydaných v USA a Kanadě. Od roku 2001 jsou zpracovávány i digitální a on-line zdroje. Stále častěji záznamy obsahují odkazy na příbuzné webové stránky nebo přímo na plné texty dokumentů. Evropským protějškem této databáze je Evropská bibliografie slovanských a východoevropských studií (EBSEES), sestavovaná od

roku 1975 a v současné době sídlící v École des Hautes Études en Science Sociales v Paříži. Pokrývá materiály týkající se společenských věd, jazyka, literatury a umění publikované v Rakousku, Belgii, Finsku, Francii, Německu, Velké Británii, Nizozemí a Švýcarsku. Na internetu je přístupná od roku 1997 a stále je poskytována zdarma. Dalším důležitým bibliografickým zdrojem je RussGUS – databáze německy psaných dokumentů o Rusku a bývalém Sovětském svazu (<http://www.ib.hu-berlin.de/%7Epbuhrn/russgus.htm>). Kvůli nedostatku finančních zdrojů a personálního zabezpečení není dále rozvíjena, i tak však pokrývá významné období ruské historie. Přístup je také zdarma. Na podporu myšlenky vytvořit světovou bibliografii slovan-ských studií uvádí autor tyto argumenty: 1) specializovaná databáze má oproti obecné velkou výhodu v tom, že přináší různorodé materiály o jednom tématu, z nichž některé jsou často z velmi nesnadno vyhledatelných zdrojů. Nespornými výhodami jsou dále jednotné vyhledávací rozhraní a formát záznamů, široké pokrytí zdrojů, rozsah a kvalita záznamů s vlastními detailními předmětovými hesly a specializovaní editoři; 2) speciálně pro ni jsou indexovány i dosud nevyhledatelné materiály; 3) podpora vzdělávání – v nepřehledné síti internetu je pro studenty i odborníky důležité mít možnost obracet se na jediný důvěryhodný zdroj; 4) budování takové bibliografie podporuje mezinárodní spolupráci knihovníků a informačních specialistů; 5) ostatní teritoriální studia také vytvářejí světové databáze (např. Příručka k latinoamerickým studiím, Bibliografie asijských studií); 6) je to výnosné – příjmy z předplatného přitom mohou být využity např. na podporu knihoven ve východní Evropě, na Balkáně, ve státech bývalého Sovětského svazu.

22. WEBB, Colin

UNESCO Campaign to Preserve the „Digital Heritage“ and Consultation in Asia and the Pacific

[Kampaň UNESCO za uchovávání elektronických dokumentů a konzultace v Asii a Pacifiku]. *International Preservation News*. 2003, č. 30, s. 4–9. ISSN: 0890-4960.

Národní knihovna Austrálie (autor je ředitelem jejího odboru pro uchovávání fondů) se podílí na snahách UNESCO uchovávat jako kulturní dědictví také elektronické dokumenty. UNESCO vydalo v květnu 2003 prohlášení, v němž upozorňovalo na to, že elektronické dokumenty zasahují do všech oblastí vědění, a proto je důležité zajistit jejich dlouhodobou přístupnost. Po celém světě pak proběhla série jednání, včetně Asie a Pacifiku. Umožnila lépe zmapovat objem existujících elektronických dokumentů, postihnout hlavní překážky v procesu jejich uchovávání, strategie účinné při překonávání těchto překážek a míru potřebné pomoci. Obecně lze říci, že proces a vývoj vedoucí k uchovávání elektronických dokumentů je třeba pojmut na úrovni mezinárodní spolupráce. Je třeba vyřešit problémy praktického charakteru, jako je rychlé zastarávání technického vybavení, uskladňování dat a výběr dokumentů pro archivaci. Z právního hlediska bude potřebné přizpůsobit právo povinného výtisku účelu uchovávání elektronických dokumentů a stanovit též standardy a normy. Důležité bude i zohlednění aspektů intelektuálních, ekonomických a politických. Apel na jednotlivé vlády, který upozorní na důležitost rozvoje této nové knihovnické disciplíny, bude jedním z nejdůležitějších momentů pro uskutečnění celé záležitosti. Bude zapotřebí, aby se na rozvíjejícím se procesu uchovávání elektronického kulturního dědictví finančně podílely. Text článku je dostupný na <http://www.ifla.org/VI/4/ipn.html>.

23. WILKINSON, Margaret Ann; HARRIS, Roma

The Future of the Profession of Librarianship : Constructed or Ordained? = L'avenir de la profession en bibliothéconomie : déterminée ou prédestinée?

[Budoucnost profese knihovníka : ovlivnitelná nebo předurčená?].

Canadian Journal of Information and Library Science. 2002/2003, vol. 27, č. 1, s. 49–78. Pozn. 19, lit. 33, příl. ISSN: 1195-096X.

Příspěvek předkládá výsledky studie, jejímž cílem bylo zjistit, jak univerzitní studenti vnímají různé aspekty knihovnické profese a jaké perspektivy má podle nich knihovnictví jako obor. Základním principem výzkumu bylo srovnání s dalšími profesemi. Pro srovnání byli zvoleni právník, fyzioterapeut, novinář a rešeršér. Dřívější výzkumy ukázaly, že studenti nejsou dostatečně obeznámeni s přesnou náplní a smyslem práce knihovníka, profese jim připadá málo prestižní, finančně nedocenená, příliš feminizovaná a málo se vyvíjející. Stávající výzkum řadu těchto názorů potvrdil, což znamená, že propagace knihovnického povolání směrem k veřejnosti stále není uspokojivá. Kromě výše uvedených aspektů měli studenti například určit, do jaké míry je v jednotlivých profesích potřebná empatie, porozumění, umění vzbudit důvěru, schopnost přesvědčit o svém názoru, informovat a poradit, dále možnosti uplatnění ve veřejném a soukromém sektoru atd. Dílčí výsledky studie jsou v příspěvku podrobně popsány a přehledně graficky znázorněny.

24. ZHANG, Jin; DIMITROFF, Alexandra

Internet Search Engines' Response to Metadata Dublin Core Implementation.

Journal of Information Science. 2004, vol. 30, č. 4, s. 310–320. ISSN: 0165-5515.

Internetové vyhledávací centrály jsou jedním z nejpoužívanějších a nejdostupnějších nástrojů pro vyhledávání elektronických dokumentů na internetu. Schopnosti internetových vyhledávacích strojů se staly předmětem výzkumu a vyhodnocování za účelem zlepšit jejich činnost. Cílem popísané studie je prozkoumat, do jaké míry vyhledávací stroje reagují na implementaci metadat Dublin Core. Výzkum vycházel z předpokladu, že internetové vyhledávací stroje nerozlišují mezi dokumenty opatřenými metadaty Dublin Core a dokumenty, které metadaty postrádají. Na tomto základě byly podrobeny průzkumu vybrané vyhledávací centrály AllTheWeb <http://www.alltheweb.com/>, EntireWeb <http://www.entireweb.com/>, Google <http://www.google.com/>, Lycos <http://www.lycos.com/>, AltaVista <http://www.altavista.com/>, Yahoo <http://www.yahoo.com/> a Infospace/Fast <http://www.infospace.com/>. Průzkum byl zaměřen na odezvu uvedených vyhledávacích strojů při předmětovém vyhledávání dokumentů rozdělených do dvou skupin. První z nich obsahovala vybraná metadaty Dublin Core, obsahující předmětový popis. Druhá skupina webových stránek nebyla metadaty vybavena. Výsledkem experimentu je zjištění, že implementace metadat Dublin Core v dokumentech efektivně ovlivnila vyhledané výsledky, pokud jde o relevanci nalezených dokumentů (recall) a jejich řazení (ranking). Výjimku tvořily výsledky zjištěné u AllTheWeb, kdy odezva na rešeršní dotaz u webových stránek postrádajících metadaty byla lepší. Implementace metadat Dublin Core nejpozitivněji ovlivnila výsledky vyhledaných dokumentů v případě vyhledávacích strojů Lycos a EntireWeb. Rovněž bylo zjištěno, že jedna z příčin statistických odchylek vyhledaných výsledků spočívá v nedostatečné indexaci zpracovaných webových stran opatřených metadaty, zapříčiněné právě jejich nestandardním zpracováním. Zavedení metadatového schématu Dublin Core by pozitivně ovlivnilo přesnost vyhledávání dokumentů na webu.